EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2020 09 16
COM(2020) 560 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

kurioje įvertinta, ar valstybės narės tinkamai identifikavo visus pagal jų teisę valdomus patikos fondus ir panašias juridines struktūras ir ar jiems taiko Direktyvoje (ES) 2015/849 nustatytus įpareigojimus

I. Įvadas

Pastaraisiais dešimtmečiais nusikaltėliai, norėdami nuslėpti ir perkelti savo neteisėtas lėšas visame pasaulyje, išnaudoja finansų sistemos ir prekybos globalizaciją bei technologines inovacijas. Juridiniai asmenys ir struktūros yra pagrindinė priemonė, naudojama pinigų plovimui užmaskuoti prisidengiant teisėta įmonių prekyba (dažnai pasitelkiant sudėtingas struktūras ir tinklus), ir gali būti naudojami atliekant pirminius nusikaltimus, įskaitant mokestinius nusikaltimus.

Po Panamos dokumentų ir „Lux Leaks“ dokumentų atskleidimo Europos Sąjunga ėmėsi veiksmų, kad užtikrintų juridinių asmenų ir struktūrų, įskaitant juridines struktūras, valdomas pagal valstybių narių teisę ar papročius, kurių sandara ar funkcijos panašios į patikos fondų, tikrosios nuosavybės skaidrumą.

Direktyvos (ES) 2015/849[1] (toliau – Kovos su pinigų plovimu direktyva arba KPPD) 31 straipsnyje nustatytas reikalavimas, kad patikėtiniai arba asmenys, einantys lygiavertes pareigas panašiose juridinėse struktūrose:

- gautų ir laikytų tinkamą, tikslią ir aktualią informaciją apie struktūros tikruosius savininkus;
- atskleistų informaciją apie savo statusą ir laiku pateiktų informaciją apie struktūros tikruosius savininkus įpareigotiesiems subjektams;
- teiktų informaciją apie struktūros tikruosius savininkus centriniam tikrųjų savininkų registrui, sukurtam šalyje, kurioje yra įsisteigęs arba gyvena patikėtinis, arba šalyje, kurioje struktūra užmezga verslo santykius arba įsigyja nekilnojamąjį turtą, kai patikėtinis yra įsisteigęs arba gyvena ne ES, ir
- pateiktų registracijos centriniame tikrųjų savininkų registre įrodymą arba registro išrašą, kai nori užmegzti verslo santykius kitoje valstybėje narėje[2].

KPPD valstybės narės taip pat įpareigojamos nustatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasomąsias priemones arba sankcijas už minėtų įpareigojimų pažeidimus.

Atsižvelgiant į Europos Sąjungoje naudojamų patikos fondų ir juridinių struktūrų įvairovę, KPPD 31 straipsnio 10 dalyje nustatyta, kad valstybės narės turi identifikuoti juridines struktūras, kurių sandara ar funkcijos yra panašios į patikos fondų, ir pranešti Komisijai tokių struktūrų kategorijas, ypatybių aprašymą, pavadinimus ir, kai taikoma, teisinį pagrindą. Komisija turi paskelbti šiuos pranešimus *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

KPPD 31 straipsnio 10 dalyje taip pat nustatyta, kad Komisija turi įvertinti, ar valstybės narės tinkamai pranešė apie patikos fondus ir panašias juridines struktūras, valdomas pagal jų teisę,

[1] 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 648/2012 ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/60/EB bei Komisijos direktyva 2006/70/EB (Tekstas svarbus EEE) (OL L 141, 2015 6 5, p. 73–117), su pakeitimais, padarytais 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2018/843 (OL L 156, 2018 6 19, p. 43–74).

[2] Panašios nuostatos dėl juridinių asmenų tikrųjų savininkų skaidrumo nustatytos KPPD 30 straipsnyje.

ir ar joms taikomi direktyvoje nustatyti įpareigojimai. Šia ataskaita įvykdomas šis įpareigojimas, remiantis valstybių narių pranešimais, jų žodžiu ir raštu pateikta informacija dalyvaujant Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos ekspertų grupės veikloje, taip pat Finansinių veiksmų darbo grupės (FATF) ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) atlikta analize bei moksliniais tyrimais.

II. Valstybių narių pranešimai

Pirmas valstybių narių pranešimų sąrašas paskelbtas 2019 m. spalio 24 d.[3] ir peržiūrėtas du kartus, o naujausias sąrašas paskelbtas 2020 m. balandžio 27 d.[4] Šis trečias sąrašas yra šios ataskaitos analizės pagrindas.

Šešiolika valstybių narių[5] nurodė, kad jokie patikos fondai ar panašios juridinės struktūros nėra valdomi pagal jų teisę[6].

Likusios valstybės narės pranešė apie šiuos patikos fondus ar panašias juridines struktūras, valdomus pagal jų teisę:

- trys valstybės narės[7] ir Jungtinė Karalystė pranešė, kad patikos fondai yra valdomi pagal jų teisines sistemas, o dar trys valstybės narės[8] pranešė, kad patikos fondai yra pripažįstami jų teritorijoje remiantis 1985 m. liepos 1 d. Hagos konvencija dėl patikos fondams (*trusts*) ir jų pripažinimui taikytinos teisės[9];
- septynios valstybės narės[10] pranešė apie panašias struktūras, valdomas pagal jų nacionalinę teisę;
- dvi valstybės narės[11] pranešė apie juridines struktūras, kurios nėra aiškiai reglamentuojamos jų nacionalinėje teisėje, tačiau yra grindžiamos bendruoju susitariančiųjų šalių savarankiškumo principu ir joms taikomi jurisprudencijoje ir doktrinoje nustatyti apribojimai. Perkeldama KPPD 31 straipsnį į nacionalinę teisę, Vokietija aiškiai nurodė minėtas struktūras nacionaliniuose kovos su pinigų plovimu teisės aktuose.

Šie pranešimai analizuojami kitame skyriuje.

III. Juridinių struktūrų apžvalga

[3] OL 2019/C 360/05, p. 28–29.
[4] OL 2020/C 136/05, p. 5–6.
[5] Austrija, Belgija, Bulgarija, Danija, Estija, Graikija, Ispanija, Kroatija, Latvija, Lenkija, Lietuva, Portugalija, Slovakija, Slovėnija, Suomija ir Švedija.
[6] Nors taip yra ir Portugalijoje, konkrečia Portugalijos teisės nuostata yra pripažįstami užsienio patikos fondai ir jiems leidžiama vykdyti verslo veiklą tik Madeiros laisvosios prekybos zonoje (Įstatyminis dekretas Nr. 352-A/88, iš dalies pakeistas Įstatyminiu dekretu Nr. 264/90).
[7] Airija, Kipras, Malta.
[8] Italija, Liuksemburgas ir Nyderlandai pranešė, kad yra ratifikavę Hagos konvenciją. Pastaba. Jungtinė Karalystė, Kipras ir Malta taip pat yra ratifikavę 1985 m. Hagos konvenciją.
[9] https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=59.
[10] Čekija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Prancūzija, Rumunija ir Vengrija.
[11] Italija ir Vokietija.

Kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu taisyklėse nėra apibrėžtos pačios juridinės struktūros, tačiau kaip pavyzdys pateikiamas bendrosios teisės patikos institutas. Kitos struktūros tampa aktualios atsižvelgiant į jų sandaros ar funkcijų panašumą į patikos fondo sandarą arba funkcijas. Kaip ir patikos fondai, šios struktūros suteikia galimybę atskirti ar atsieti teisinę ir tikrąją turto nuosavybę. Tai nebūtinai reiškia nuosavybės dalumą, kuris yra būdingas bendrajai teisei, tačiau nėra pripažįstamas civilinėje teisėje[12]. Tiksliau, panašias juridines struktūras paprastai sudaro mechanizmas, kai turtas patikimas vienam asmeniui, kuris turi jo nuosavybės teisę ar jį valdo vieno arba kelių kitų asmenų naudai ar konkrečiu tikslu[13].

Šiame skyriuje apžvelgiamos pagrindinės patikos fondų ir kitų pagrindinių struktūrų, kurių sandara ar funkcijos panašios į patikos fondų, ypatybės. Sąrašas nėra baigtinis.

III.1 Patikos fondai

Patikos fondai yra bendrosios teisės jurisdikcijose sukurtos juridinės struktūros, kai patikėtojas perduoda tam tikrą turtą patikėtiniui, kuris kontroliuoja jį vadovaudamasis vieno ar kelių naudos gavėjų, kuriuos nustato patikėtojas, interesais. Patikos pagrindu valdomas turtas yra atskirtas nuo patikėtinio turto, o kitos šalys, pavyzdžiui, patikėtojas ir saugotojas, taip pat gali turėti tam tikrą kontrolę arba daryti tam tikrą įtaką turtui. Dėl sudėtingos patikos fondų struktūros sunku nustatyti tikruosius savininkus ir reikia papildomų pastangų siekiant nustatyti tikrąjį patikos santykių pobūdį[14]. Iš pinigų plovimo atvejų analizės matyti, kad piktnaudžiavimo patikos fondais rizika padidėja tada, kai keli patikos struktūros dalyviai yra tas pats fizinis ar juridinis asmuo arba patikos fondai steigiami užsienio jurisdikcijose.

Trys valstybės narės ir Jungtinė Karalystė pranešė, kad patikos fondai valdomi pagal jų teisines sistemas, visiškai arba iš dalies remiantis bendrąja teise. Jos arba konkrečiai įvardijo *express trust* (Airija ir Jungtinė Karalystė), arba nurodė patikos fondus apskritai (Kipras[15] ir Malta[16]). Kipras taip pat pranešė apie patikos fondų pakategorę, tai yra *international trust*[17].

Visos keturios minėtos šalys nurodo patikos fondus, kuriuos šalys įsteigia laisva valia, taigi neįtraukia tų patikos fondų, kurie įsteigiami pagal teisės aktus arba neveikiant *express trust*; tokios struktūros paprastai vadinamos *statutory trust*, *constructive trust* arba *resulting trust*. Tai atspindi KPPD nuostatas.

Tačiau patikos fondai gali būti pripažįstami ir kitose valstybėse narėse. Pavyzdžiui, nors Lietuva nepranešė apie jokius patikos fondus ar panašias juridines struktūras, kurie būtų pripažįstami pagal jos nacionalinę teisę, literatūroje atkreipiamas dėmesys į tai, kad Lietuvos

[12] Sandor, I. (2015) „The legal institution of the trust in the economy and law of Eastern European countries“, *European Scientific Journal*, 2015 m. balandžio mėn. specialusis leidimas 1857 – 7881, p. 139–149.
[13] Sepp, K. (2017). „Legal Arrangements Similar to Trusts in Estonia under the EU's Anti-money-laundering Directive“, *Juridica International*, 26 (56–65).
[14] FAFT ir „Egmont Group“ (2018 m. liepos mėn.), *Concealment of Beneficial Ownership*.
[15] Patikėtinių įstatymas (CAP 193).
[16] Patikos fondų ir patikėtinių įstatymas (Maltos įstatymų 331 skyrius).
[17] Įstatymas dėl *international trusts* (Įstatymas Nr. 69(I)/92 su pakeitimais, padarytais Įstatymu Nr. 20(I)/2012 ir Įstatymu Nr. 98(I)/2013).

Respublikos civiliniame kodekse (Ketvirtosios knygos „Daiktinė teisė“ I dalies „Daiktai“ VI skyriuje „Turto patikėjimo teisė“) nustatyta patikėjimo teisės sąvoka pagal nacionalinę teisę. Visų pirma, 4.106 straipsnyje numatyta daug patikėtinio teisių į turtą, kurios iš esmės prilygsta savininko teisėms. Pagal šią struktūrą tiek savininkas, tiek patikėtinis turi daiktinių teisių į turtą, todėl ši struktūra yra labai artima bendrosios teisės patikos institutui[18].

Dar trys valstybės narės, būtent Italija, Liuksemburgas ir Nyderlandai, pranešė, kad patikos fondai nėra valdomi pagal jų nacionalinę teisę, tačiau jie yra pripažįstami jų teisinėje sistemoje remiantis 1985 m. Hagos konvencijos, kurią jos yra ratifikavusios, nuostatomis. Nors Belgija nepranešė apie jokią pagal jos teisę pripažįstamą juridinę struktūrą, iš literatūros matyti, kad šalis yra panašioje padėtyje kaip ir šios trys valstybės narės, nes patikos fondų sąvoka yra įtraukta į jos Tarptautinės privatinės teisės civilinį kodeksą (XII skyrių). Taikant šias nuostatas, patikos fondai negali būti steigiami pagal Belgijos teisę, tačiau patikos fondai, teisėtai įsteigti pagal užsienio šalių teisę, yra pripažįstami[19].

III.2 KPPD įvardytos į patikos fondus panašios juridinės struktūros, apie kurias pranešė valstybės narės

Nors pačius bendrosios teisės patikos fondus vargu ar būtų galima steigti pagal civilinę teisę, labai panašios funkcijos arba sandara būdingos kitoms juridinėms struktūroms[20]. Kuriant šias struktūras, teisinės ir tikrosios nuosavybės atskyrimas nebūtinai yra toks griežtas, kaip yra steigiant patikos fondus, tačiau jomis vis tiek sukuriamas pasitikėjimu grindžiamas ryšis, kuris gali būti prilyginamas patikos fondams būdingam ryšiui.

III.2.a Fiducie

Fiducie yra viena iš juridinių struktūrų, kurios FATF ir KPPD konkrečiai įvardytos kaip panašios į patikos fondus. Šios juridinės struktūros paprastai grindžiamos trijų šalių sistema, pagal kurią vienas ar keli perdavėjai perduoda turtą patikėtiniui vieno ar kelių nustatytų naudos gavėjų naudai. Taikant šią sistemą, turtas atskiriamas nuo asmeninio perdavėjo turto. Šioje struktūroje patikėtinis yra įpareigotas valdyti turtą pagal susitarimo su perdavėju sąlygas.

Fiducie yra gana dažna juridinė struktūra Europoje, ypač prancūzakalbėse ir Pietų Europos šalyse. Konkrečios *fiducie* ypatybės gali skirtis ir būti pritaikytos atsižvelgiant į skirtingas valstybes nares ir atitinkamas nacionalines teisines sistemas. Trys valstybės narės pranešė apie tokio tipo struktūras, kurios tiesiogiai reglamentuojamos pagal nacionalinę teisę. Tai yra Prancūzijos *fiducies* (Prancūzijos civilinio kodekso 2013 straipsnis), Liuksemburgo *contrats fiduciaires* (2003 m. liepos 27 d. įstatymas) ir Rumunijos *fiducia* (Rumunijos civilinio kodekso 773–791 straipsniai).

---

[18] Sandor, I. (2016) „Different Types of Trust from an Ownership Aspect“, *European Review of Private Law*, 6-2016, p. 1189–1216.

[19] Wautelet, P. (2005) „Le nouveau droit international privé belge“, *Euredia: Revue de Droit Bancaire et Financier*, p. 111–134.

[20] Schmidt, K. (2016) „Trust as a Legislative Challenge: Bipolar Relation vs Quasi-Corporate Status? – Basic Trust Models in Legal Practice, Theory, and Legislation“, *European Review of Private Law* 6, p. 995–1010.

Kitose valstybėse narėse panaši struktūra grindžiama bendruoju susitariančiųjų šalių savarankiškumo principu ir jai taikomi teismų sprendimuose ir doktrinoje nustatyti apribojimai. Taip yra, pavyzdžiui, patikos įgaliojimų (*mandato fiduciario*), apie kuriuos pranešė Italija, atveju. Nors nacionalinių nuostatų, kuriomis būtų reglamentuojamos tokios rūšies sutartys, nėra, paprastai tai yra *fiducie* atitinkanti sistema, kai turtas yra atskiriamas ir perduodamas patikėtiniui vieno ar kelių naudos gavėjų naudai.

Kaip ir Italijos *mandato fiduciario*, Ispanijos *fiducia* taip pat grindžiama susitariančiųjų šalių savarankiškumu, nustatytu Ispanijos civilinio kodekso 1255 straipsnyje. Pagal šią struktūrą patikėtiniui suteikiama turto nuosavybės teisė, kuria jam neperduodama turto nuosavybė, tačiau jis gali veikti kaip savininkas trečiųjų šalių atžvilgiu ir administruoti turtą naudodamasis visais įgaliojimais[21]. Ispanija nepranešė apie šią struktūrą, nes, jos manymu, tokios rūšies sutartis negali būti laikoma panašia į patikos fondą, nes patikėtinio nuosavybės teisė yra tik formali, o turtas nėra perduodamas *stricto sensu*. Tačiau ši struktūra suteikia patikėtiniui veiksmingą, nors ir ribotą, teisę valdyti turtą, o tai yra panašu į kitas šioje ataskaitoje nagrinėjamas į patikos fondus panašias struktūras. Mažesnis naudos gavėjo teisių apsaugos lygis, palyginti su patikos fondu, taip pat yra panašus į kitų čia analizuojamų į patikos fondus panašių struktūrų teikiamą apsaugą. Be to, nesant viešos pranešimo apie patikos teisę buvimo formos, *bona fide* trečiosioms šalims atrodo, kad patikėtinis yra vienintelis turto savininkas.

Iš visų šių panašumų matyti, kad Ispanijos *fiducia* atlieka panašią į patikos fondų funkciją, kuri būtų pateisinusi pranešimą apie šią struktūrą pagal KPPD 31 straipsnio 10 dalį. Svarbu pažymėti, kad tai nėra pavienis atvejis. Kitas pavyzdys, kai literatūroje vertinama, kad struktūros, jeigu jos nėra draudžiamos pagal teisės aktus, grindžiamos lotynų kalbos žodžiu *fiducia*, yra panašios į patikos fondus, yra Nyderlandai, kurie taip pat nepranešė apie šią struktūrą[22].

Šią kategoriją būtų galima dar labiau išplėsti ir į ją įtraukti kitas pagal nacionalinę teisę pripažįstamas juridines struktūras, turinčias panašių ypatybių, nepaisant kai kurių skirtumų, pavyzdžiui, dėl sukuriamo ryšio tarp šalių. Tinkamas šios grupės pavyzdys yra *bizalmi vagyonkezelő*, apie kurią pranešė Vengrija (2013 m. Civilinio kodekso įstatymas Nr. V ir 2014 m. Įstatymas Nr. XV dėl patikėtinių ir taisyklių, kuriomis reglamentuojama jų veikla)[23]. Pagal šią struktūrą patikėtinis turi pareigą valdyti turtą, kurį jam nuosavybės teise savo vardu naudos gavėjo naudai perdavė ir už tai privalo sumokėti mokestį patikėtojas.

Kitas pavyzdys yra *vincolo di destinazione*, apie kurią pranešė Italija (Italijos civilinio kodekso 2645-ter straipsnis). Ją sudaro sistema, kai nekilnojamojo turto ar viešuosiuose registruose įregistruoto turto savininkas nustato su tokiu turtu susijusį įpareigojimą.

[21] Martin, S. (2007) „Trusts in American law and some of their substitutes in Spanish law: Part II“, *Trusts & Trustees*, 13 t., Nr. 7, p. 242–251.
[22] van Veen, W. J.M. ir Duin, H. M.C. (2016) „Dutch Trusts and Trust-Like Arrangements“, *European Review of Private Law*, 6-2016, p. 973–994.
[23] Žr. Sandor (2016).

Remiantis šiuo įpareigojimu, turtas gali būti valdomas ir naudojamas tik tam tikru savininko nustatytu tikslu.

III.2.b Treuhand

Treuhand yra viena iš juridinių struktūrų, kuri aiškiai įvardijama kaip panaši į patikos fondus tiek FATF standartuose, tiek KPPD. *Treuhand* yra juridinė struktūra, neturinti juridinio asmens statuso, grindžiama Vokietijos ir Austrijos teisės sistemoms būdingu susitariančiųjų šalių savarankiškumo principu. Pagal šią sistemą asmuo (*Treugeber*) perduoda tam tikrą turtą arba nuosavybės teises kitam asmeniui (*Treuhänder*), kuris turi teisę valdyti tokį turtą pagal abiejų šalių sudarytą sutartį. Tokie sutartiniai santykiai gali būti naudojami skirtingoms funkcijoms atlikti. Dažniausiai, kaip pripažįsta ir EBPO[24], jie atitinka sąlyginio deponavimo susitarimą. Tai rodo, kad tokios *Treuhand* struktūros neturėtų būti laikomos panašiomis į patikos fondus.

Tačiau dėl jų lankstumo *Treuhand* gali būti struktūrizuojamos taip, kad atliktų panašią į patikos fondų funkciją. Pavyzdžiui, tai gali būti *Treuhand*, skirta įmonės akcijoms perduoti ir valdyti[25]. EBPO[26] patvirtino, kad šios rūšies *Treuhand* struktūros yra svarbios kovai su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu, ir pažymėjo, kad joms turėtų būti taikomi skaidrumo įpareigojimai dėl jų tikrųjų savininkų.

Nė viena valstybė narė nepranešė apie *Treuhand*. Valstybės narės pažymėjo, kad *Treuhand* ir patikos fondai nėra panašūs, ypač atsižvelgiant į tai, kad *Treuhänder* negali laikyti turto atskirai nuo savo paties turto, o šios struktūros dažniausia naudojamos sąlyginio deponavimo santykiams.

Iš literatūros matyti, kad *Treuhand* struktūroms būdingos į patikos fondus panašios ypatybės, net nepaisant tam tikrų struktūrinių skirtumų, būdingų dėl *Treuhand* civilinės teisės ištakų. Taip pat pripažįstamas paplitęs *Treuhand* naudojimas sąlyginio deponavimo santykiams. Tačiau, kaip jau minėta, tai nėra vienintelė funkcija, kuriai gali būti naudojamos *Treuhand* struktūros, nes jos, pavyzdžiui, gali būti naudojamos ir kaip privataus turto valdymo mechanizmas[27]. Iš pirmiau pateiktos informacijos ir aplinkybės, kad tiek Austrijoje, tiek Vokietijoje nustatyta *Treuhand* kontroliuojančiosios bendrovės pareiga atskleisti tikruosius turto savininkus, matyti, kad *Treuhände* turėtų būti laikomos į patikos fondus panašiomis juridinėmis struktūromis.

III.2.c Fideicomiso

Fideicomiso yra viena iš juridinių struktūrų, kuri aiškiai įvardijama kaip panaši į patikos fondus tiek FATF standartuose, tiek KPPD. Ši struktūra labiausiai paplitusi Lotynų

[24] EBPO, Pasaulinis skaidrumo ir keitimosi informacija mokesčių tikslais forumas, Tarpusavio vertinimo ataskaita dėl keitimosi informacija gavus prašymą, Austrija, 2018 m.
[25] Tokiais atvejais tiek į Austrijos, tiek į Vokietijos nacionalinės teisės aktus įtrauktos nuostatos dėl *Treuhand* struktūros šalių atskleidimo. Pavyzdžiui, Austrijos juridinių asmenų tikrųjų savininkų registre pateikiama informacija apie *Treugeber* ir *Treuhänder*, kai *Treuhand* priklauso daugiau nei 25 proc. juridinio asmens.
[26] EBPO, Pasaulinis skaidrumo ir keitimosi informacija mokesčių tikslais forumas, Tarpusavio vertinimo ataskaita dėl keitimosi informacija gavus prašymą, Austrija ir Vokietija, 2018 m.
[27] Žr. Schmidt (2016).

Amerikoje, kur ji yra lygiavertė *inter vivos* bendrosios teisės patikos institutui. Atsižvelgiant į jos geografinį specifiškumą, ši struktūra nėra aktuali ES.
Kitos ES juridinės struktūros, kaip ir *fideicomiso*, kildinamos iš lotynų kalbos žodžio *fideicommissum* (pvz., *fideicommis, fedecommesso, familienfideikommis*). Dažniausia šių struktūrų arba atsisakoma, arba jos kuriamos tik tam, kad teisėti globėjai galėtų prižiūrėti nepilnamečio ar sutrikusio vystymosi asmens turtą. Literatūroje[28] pripažįstama, kad šių struktūrų, kai testatorius paskiria globėją, kuris valdys tam tikrą turtą naudos gavėjo naudai, sandara yra panaši į bendrosios teisės patikos fondų sandarą. Todėl joms turėtų būti taikomas 31 straipsnis. Tačiau valstybės narės nėra pranešusios apie tokias struktūras.

Kita vertus, *fideicommissary* pakeitimo arba *residual fideicommissum* struktūrų atveju turto gavėjas yra vienintelis savininkas, o turtas (arba jo likutis) perduodamas naudos gavėjui tik jam mirus. Tokiais atvejais turtą valdantis asmuo gali naudotis visa savo nuosavybe be apribojimų, kurie paprastai būdingi patikėjimo susitarimui. Taigi tokia struktūra nei savo sandara, nei funkcija nėra panaši į patikos fondus, nes tam tikro turto nuosavybės ar valdymo teisė nėra atskiriama nuo jo tikrųjų savininkų. (Galima) tolesnio naudos gavėjo likusi turto nuosavybės teisė neturi įtakos struktūrai, nes ji įgyjama tik pirmajam naudos gavėjui mirus. Taigi, kaip pažymėjo kelios valstybės narės, atrodo, kad šios struktūros neturėtų būti laikomos panašiomis į patikos fondus.

III.2.d Svěřenský fond

Apie *svěřenský fond* pranešė Čekijos Respublika (Čekijos civilinio kodekso 1448 ir paskesni straipsniai). Tai yra *sui generis* juridinė struktūra, neturinti analogų kitose ES valstybėse narėse. Pagal šią juridinę struktūrą nei patikėtojas, nei patikėtinis neturi turto nuosavybės teisės. Šis turtas tampa savininko neturinčiu turtu, kurį naudos gavėjų naudai valdo patikėtinis. Nepaisant jos specifiškumo, ši struktūra atlieka tokią pat funkciją kaip ir bendrosios teisės patikos fondas, t. y. leidžia atskirti teisinę ir tikrąją nuosavybę[29].

III.2.e Investiciniai fondai

ES investicinių fondų taisyklėse nėra nustatyta, kokia gali būti tokių fondų juridinė sandara. Todėl investiciniai fondai gali būti kuriami kaip investicinės bendrovės, patikos fondai ar panašios juridinės struktūros. Investiciniai fondai turi į patikos fondus panašių funkcijų, nes naudodamiesi šiomis struktūromis investuotojai savo teisę priimti sprendimus dėl jų perduoda atitinkamos srities specialistui[30]. Viena valstybė narė, t. y. Nyderlandai, pranešė apie šiai grupei priskiriamus investicinius fondus, kurie yra tam tikros rūšies uždarojo tipo fondai ir vadinami *fonds voor gemene rekening* (1969 m. Pelno mokesčio įstatymo 2 straipsnis).

Kitos valstybės narės pasirinko specialų požiūrį į investicinius fondus. Pavyzdžiui, Liuksemburge reikalaujama, kad *fonds communs de placement* ir *sociétés d'investissement à*

[28] Honoré T. (2008) „On Fitting Trusts into Civil Law Jurisdictions", *University of Oxford Legal Research Paper Series*, Paper No 27/2008.
[29] Žr. Sandor (2016).
[30] Kulms, R. (2016) „Trusts as Vehicles for Investment", *European Review of Private Law*, 6-2016 (1091–1118).

capital variable atskleistų savo tikruosius savininkus pagal KPPD 30 straipsnį. Iš turimos informacijos matyti, kad nėra bendro požiūrio į investicinius fondus (įskaitant pensijų fondus), ir lieka klausimų, kaip vertinti investicinius fondus, kurie yra sutartinės formos.

III.2.f Fondai

Civilinėje teisėje fondai yra laikomi lygiaverčiais bendrosios teisės patikos institutui, nes juos galima naudoti panašiais tikslais[31]. KPPD atspindėtas šis lygiavertiškumas ir nustatyta, kad fondams taikomi tokie patys tikrosios nuosavybės reikalavimai kaip patikos fondams ir panašioms juridinėms struktūroms. Tačiau fondai turi juridinio asmens statusą, todėl negali būti priskiriami į patikos fondus panašių juridinių struktūrų kategorijai. Buvo pateiktas tik vienas pranešimas apie juridinio asmens statusą turinčius fondus, tačiau vėliau jis buvo atsiimtas.

Vokietija pranešė apie *nichtrechtsfähige Stiftungen*, t. y. fondus, kurie neturi juridinio asmens statuso, su sąlyga, kad tokiais fondais siekiama ginti steigėjo interesus, ir „kitas juridines struktūras, kurios atitinka tokius fondus pagal savo sandarą ir funkciją“. EBPO vertinimu, *nichtrechtsfähige Stiftungen* struktūros, neatsižvelgiant į jų paskirtį, gali būti prilyginamos *Treuhand*. Tai pagrindžia pranešimą apie šią struktūrą, nors turimos informacijos nepakanka, kad būtų galima pagrįsti teiginį, jog tokie fondai skirti tik jų steigėjo interesams ginti. Pranešimas apie „kitas juridines struktūras, kurios atitinka tokius fondus pagal savo sandarą ir funkciją“ yra pernelyg neapibrėžtas, kad būtų pasiektas KPPD tikslas[32] – užtikrinti teisinį tikrumą ir vienodas veiklos sąlygas aiškiai nustatant, kurios Sąjungoje įsteigtos juridinės struktūros turėtų būti laikomos panašiomis į patikos fondus.

III.3 Kitos juridinės struktūros

Literatūroje taip pat nurodytos juridinės struktūros, kurios dėl savo sandaros gali būti laikomos panašiomis į patikos fondus, pavyzdžiui, globa, rūpyba ir palikėjo turto administravimas. Tačiau valstybės narės nepranešė apie šias struktūras.

Kita vertus, kaip pripažino FATF, tikrojo savininko ir turto santykiui nuslėpti gali būti naudojamos ir kitos struktūros[33], tačiau negalima laikyti, kad jų sandara ir funkcijos panašios į patikos fondų. Tokių struktūrų pavyzdžiai yra:

- *life insurance contracts* (gyvybės draudimo sutartys) gali būti laikomos atliekančiomis panašią funkciją į patikos fondo funkciją[34]. Tačiau konkrečios nuostatos dėl šių produktų jau yra numatytos KPPD ir direktyvoje „Mokumas II“[35], todėl šios sutartys turėtų būti vertinamos atskirai;

[31] FATF (2006 m. spalio mėn.), *The misuse of corporate vehicles, including trust and company service providers*.
[32] Direktyvos (ES) 2018/843 29 konstatuojamoji dalis.
[33] FAFT ir „Egmont Group“ (2018 m. liepos mėn.), *Concealment of Beneficial Ownership*.
[34] Ten pat.
[35] 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/138/EB dėl draudimo ir perdraudimo veiklos pradėjimo ir jos vykdymo (Mokumas II) (Tekstas svarbus EEE) (OL L 335, 2009 12 17, p. 1–155).

- *escrow agreements* (sąlyginio deponavimo susitarimai) sudaromi siekiant nustatyti turto perdavimo sąlygas. Sąlyginio deponavimo įgaliotinis veikia kaip abiejų sandorio šalių garantas, o pats nėra sandorio šalis;
- *nominees* (sąskaitų tvarkytojai) veikia tikrojo savininko vardu ir vykdo nurodymus dėl tam tikro turto. Turto perdavimui reikalingas patikos fondas, panaši juridinė struktūra ar civilinė sutartis, kad būtų reglamentuojami santykiai su sąskaitų tvarkytoju;
- apie kitas struktūras, pavyzdžiui, *silent partnerships* (neskelbiamąsias bendrijas), turima informacija nėra pakankama nuspręsti, ar jos turėtų būti laikomos panašiomis į patikos fondus, ar ne.

IV. KPPD įpareigojimų taikymas juridinėms struktūroms

KPPD 31 straipsnyje nustatyta, kad patikėtiniams ar asmenims, einantiems lygiavertes pareigas panašiose juridinėse struktūrose, turi būti taikomi įpareigojimai, susiję su informacijos apie tikruosius savininkus laikymu ir pateikimu. Vertinant valstybių narių pranešimus matyti, kad tokių įpareigojimų vykdymo užtikrinimas yra fragmentiškas, o tai atspindi nagrinėjamų juridinių struktūrų identifikavimo ir klasifikavimo sudėtingumą.

Toliau pateikiama santrauka grindžiama informacija, surinkta iš valstybių narių iki Penktosios kovos su pinigų plovimu direktyvos[36] perkėlimo į nacionalinę teisę termino arba netrukus po jo. Tokioje informacijoje ne visada buvo nurodytos galiojančios teisės nuostatos ir nebuvo visiškai atspindima, ar valstybės narės tinkamai perkėlė KPPD 31 straipsnio nuostatas į nacionalinę teisę. Jeigu valstybės narės jas netinkamai perkėlė į nacionalinę teisę, bus taikomos atitinkamos procedūros.

Valstybės narės, pranešusios, kad patikos fondai ar panašios juridinės struktūros yra valdomi pagal jų teisę, apskritai priėmė teisės aktus, kuriuose nustatyti šioms struktūroms taikomi įpareigojimai gauti ir laikyti tinkamą informaciją apie tikruosius savininkus. Keliose valstybėse narėse tokie teisės aktai dar neįsigaliojo. Paprastai tokie įpareigojimai tenka patikėtiniui, o kai kuriais atvejais patikslinama, kad pagal direktyvos 31 straipsnį tokia informacija turi apimti patikos fondo dalyvių tapatybę. Dauguma minėtų valstybių narių tuos pačius įpareigojimus taiko ir kitoms į patikos fondus panašioms juridinėms struktūroms. Kai kuriais atvejais šios struktūros yra aiškiai įvardijamos (pvz., *fiducie*).

Dauguma valstybių narių, nurodžiusių, kad jose nėra patikos fondų ar panašių juridinių struktūrų, valdomų pagal jų teisės sistemas, priėmė teisės aktus, kuriais reikalaujama, kad užsienio patikos fondai ir panašios juridinės struktūros gautų ir pateiktų atitinkamą informaciją apie tikruosius savininkus. Apskritai iš pranešimų bendro ir neaiškaus pobūdžio matyti, kad vertinant skirtingas atitinkamas juridines struktūras kyla sunkumų. Kai kuriais atvejais informacija apie užsienio patikos fondams nustatytus įpareigojimus yra neaiški, netiksli (pvz., vietoje jų nurodomi juridiniai asmenys) arba jos nėra.

Valstybių narių pateikta informacija apie sankcijas ir kitas atgrasomąsias priemones, taikomas negavus ir nelaikant tinkamos informacijos apie tikruosius savininkus, rodo, kad

[36] Direktyva (ES) 2018/843 (žr. 1 išnašą).

padėtis yra fragmentiška. Apskritai valstybėse narėse, kuriose reikalaujama, kad patikos fondai ir panašios juridinės struktūros gautų informaciją apie tikruosius savininkus, yra nustatytos administracinio pobūdžio piniginės sankcijos (pvz., vienkartinės sumos, už kiekvieną dieną skaičiuojamos baudos). Sumos labai skiriasi (nuo kelių tūkstančių eurų iki milijono ar daugiau) ir gali būti nustatomos arba didinamos atsižvelgiant į skirtingus parametrus. Kelios valstybės narės taip pat pranešė apie baudžiamąsias sankcijas, įskaitant laisvės atėmimą, nors nėra aišku, ar pateikta informacija iš tikrųjų susijusi su įmonių registravimo reikalavimais apskritai, ar duomenų apie tikruosius savininkus pateikimu. Panašių abejonių kyla ir dėl tokių priemonių, kaip draudimas vykdyti veiklą ar išbraukimas iš įmonių registro. Kai kuriais atvejais, kai nesilaikoma nacionalinių taisyklių dėl skaidrumo ir registravimo įpareigojimų, tokios struktūros gali būti negaliojančios.

Valstybėse narėse, kuriose nustatytos taisyklės, kuriomis patikos fondai ir panašios juridinės struktūros įpareigojami gauti ir laikyti informaciją apie tikruosius savininkus, iš jų taip pat reikalaujama atskleisti tokią informaciją įpareigotiesiems subjektams. Tačiau valstybių narių požiūris šiuo atžvilgiu atrodo fragmentiškas. Kelios valstybės narės pranešė apie nacionalinės teisės aktus, atspindinčius KPPD 31 straipsnio nuostatas. Kai kurios valstybės narės tik nurodė, kad informaciją apie tikruosius savininkus įpareigoti pateikti tik tie patikos fondai, kurie ketina pradėti verslo veiklą atitinkamoje valstybėje, nenurodydamos patikėtinio gyvenamosios vietos aspekto, kuris dėl to lieka neaiškus. Galiausiai kitos valstybės narės pateikė bendrą ar netikslią informaciją, kuri nėra susijusi su konkrečia patikos fondų ar panašių struktūrų padėtimi.

Dauguma valstybių narių nepateikė pakankamai informacijos, kad būtų galima susidaryti aiškų vaizdą apie patikos fondų, kurie yra kitos valstybės narės rezidentai, įpareigojimą pateikti registracijos įrodymus, kai jie vykdo veiklą tos valstybės narės teritorijoje. Kai kurių valstybių narių šiuo klausimu pateikta informacija buvo per daug bendra (pvz., buvo nurodytas nacionalinių centrinių tikrųjų savininkų registrų sujungimas, kuris turėtų būti atliktas iki 2021 m. kovo mėn.), neaiški, nepateikta arba buvo nurodoma, kad atitinkami teisės aktai dar neįsigaliojo.

V. Išvados

Tarptautinė kovos su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu bendruomenė neturi galutinių išvadų, kas yra juridinė struktūra, panaši į patikos fondą. Remiantis valstybių narių pateikta informacija ir akademinio pasaulio atlikta analize, ši ataskaita yra pirmas bandymas ES lygmeniu išanalizuoti juridines struktūras, kurios gali būti laikomos panašiomis į bendrosios teisės patikos institutą pagal valstybių narių teisę ir papročius.

Iš analizės matyti, kad daugybė struktūrų yra panašios į bendrosios teisės patikos institutą pagal KPPD 31 straipsnio sąlygas. Tokios juridinės struktūros, kaip *Treuhand* ar *fiducie*, viena vertus, gali būti laikomos panašiomis į patikos fondus pagal savo funkciją, o kitos struktūros, pavyzdžiui, globa, rūpyba ir palikėjo turto administravimas, gali būti laikomos panašiomis pagal savo sandarą.

Valstybių narių pranešimuose pagal KPPD 31 straipsnio 10 dalį nebuvo nurodytos visos pirmiau minėtos struktūros, o tai rodo, kad nėra bendro požiūrio į tai, kurios ypatybės lemia panašumą į bendrosios teisės patikos institutą. Todėl šie pranešimai gali būti tik pirmas bandymas identifikuoti, kurios struktūros, panašios į patikos fondus, yra valdomos pagal valstybių narių teisę.

Tuo pat metu toks bendro požiūrio į struktūrų, panašių į patikos fondus, identifikavimą nebuvimas neužtikrina teisinio tikrumo ir vienodų sąlygų, todėl gali likti spragų, dėl kurių mažai žinomos struktūros gali būti naudojamos pinigų plovimo schemose, kaip buvo juridinių asmenų atveju[37]. Siekdama išspręsti šią problemą, Komisija apsvarstys galimybę sudaryti neoficialią darbo grupę, kurioje dalyvautų mokslininkai, praktikai, finansinės žvalgybos padaliniai ir kompetentingos institucijos, kad būtų nustatyti bendri objektyvūs ir nuoseklūs kriterijai, pagal kuriuos būtų galima identifikuoti atitinkamas juridines struktūras, valdomas pagal jų teisę. Atlikus šį darbą gali būti parengtas techninis dokumentas.

Be to, preliminari valstybių narių tokioms juridinėms struktūroms nustatytų įpareigojimų analizė rodo, kad kol kas tikriausiai nepavyko pasiekti tikslo sukurti nuoseklią stebėsenos ir registravimo sistemą.

Tuo pat metu atlikus peržiūrą matyti, kad investicinių fondų srityje informacijos apie tikruosius savininkus skaidrumas atskirose valstybėse narėse gali skirtis, priklausomai nuo jų teisinės formos. Taip užtikrinamas nevienodo lygio skaidrumas, todėl gali būti tikslinga nustatyti bendras investiciniams fondams skirtas taisykles, panašias į tas, kurios KPPD jau numatytos fondų atžvilgiu.

[37] https://www.globalwitness.org/en/blog/three-ways-uks-register-real-owners-companies-already-proving-its-worth/